

REFERENCES

1. Hoichuk O. I. (2004), Food Security. Zhytomyr, 348 p. (ukr).
2. Deineko L. V., Innovative Development of Food Industry of Ukraine, available at: http://naukainform.kpi.ua/Lists/Istor_nauka_naukoznavstvo/Attachments/22/19-009%20Block.pdf (ukr).
3. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (ukr).
4. Kolesnyak A. (2005), *International Agricultural Journal*, № 2, pp. 39-41 (rus).
5. Kupchak P. M., Innovative development of food industry as a factor of sectoral and national competitiveness, available at: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2009_2/09kpmink.pdf (ukr).
6. Sabluk P. T., Bilorus O. H., Vlasov V. I. (2009), *Agricultural Economy*, № 10, pp. 3-7 (ukr).
7. FSN Presentation Series, available at: http://www.foodsecuritynews.com/Publications/FSN_Understanding_Food_Security_Presentation.pdf.
8. Kern M., Future of agriculture. Global dialogue EXPO 2000, the role of the village in the 21st Century: crops, jobs and livelihood, available at: <http://www.ipipotash.org/en/presentn/rnbivofsffg.php>.

© Чорна Неля, Шевчук Любоє
Надійшла до редакції 30.09.2013

УДК 94 (477.6): 355.233.11 "1940"

АЛІЄВА ЕЛЬМІРА,

аспірантка історичного факультету Донецького національного університету

ПРИЗОВ 1940 РОКУ ЯК ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ ЩОДО ДОПРИЗОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНАКІВ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД: НА МАТЕРІАЛАХ ДОНБАСУ

Стаття присвячена темі допризовної підготовки в СРСР у міжвоєнний період, зокрема таким її аспектам, як основні законодавчі акти щодо залучення молоді до лав Червоної Армії, їх запровадження в життя місцевими органами влади, аналіз практики ліквідації неписьменності в допризовників, ідеологічна робота з призовниками. Акцент зроблений саме на призові 1940 р. як на своєрідному логічному результаті всієї політики комуністичної партії з підготовки юнаків до служби в Збройних силах у міжвоєнний період.

Ключові слова: допризовна підготовка; робітничо-селянська Червона Армія; військово-навчальні пункти; ТСОАВІАХІМ; значки ГТО; ППХО; "Ворошиловський стрілець".

Постановка проблеми. Стратегічно важливою діяльністю будь-якої держави є формування власних боєздатних Збройних сил, адекватних викликам зовнішньополітичного оточення, бо, як би переконливо не звучали міжнародні декларації про мир, на жаль, навіть у ХХІ ст. не втрачає актуальності старе прислів'я: "Хочеш миру - готуйся до війни". У сучасних умовах перед Україною давно постала потреба у військовій реформі, щоб зробити утримання армії фінансово менш обтяжливим для держави й водночас технічно оснастити її згідно з науковими досягненнями людства, зробити її армією з дійсно "людським обличчям", тобто здатною до міцної правової захищеності військовослужбовця.

Армійське будівництво, військова доктрина держави і її реальне втілення належать до ключових чинників державної політики. Вивчення історії СРСР через призму військового будівництва, зокрема допризовної підготовки дозволяє відкрити нові особливості тієї епохи, досліджуваного міжвоєнного періоду.

Хронологічні рамки дослідження обрані не випадково, бо саме в міжвоєнні роки, особливо на-

прикінці 30-х рр. ХХ ст. держава активно розбудовувала оборонний сектор, вела реформування й переозброєння армії, яка відіграла ключову роль у Другій світовій війні. 1940 рік - останній мирний рік перед початком Великої Вітчизняної війни є особливо цікавим для автора, бо він є логічним підсумком формування радянською владою боєздатного війська своєрідного типу з усіма його досягненнями та прорахунками.

Предметом дослідження є система допризовної підготовки юнаків узагалі та на території Донецької області зокрема в міжвоєнний період з особливим акцентом на призові 1940 р.

Стан розробленості проблеми. Загальна картина соціального життя та основні тенденції суспільного розвитку в міжвоєнний період, що опинився у фокусі нашої дослідницької уваги, знайшли своє відображення у фундаментальних працях вітчизняних істориків С. В. Кульчицького, В. Смоля та ін. [1-3]. Джерелом вивчення законодавства щодо військового будівництва центральних органів влади стала збірка "Законодавство об обороне СССР" [4], сформувані визначення основних специфічних по-

нять, характерних для військової галузі, автору допоміг "Військовий енциклопедичний словник" [5] та підручник "Основи радянського військового законодавства" [6]. Сучасні російські вчені А. Ю. Пузирьов, А. А. Слезін, Н. Д. Ростов [7-11] також вивчали допризовну підготовку юнаків у міжвоєнний період, але в інших географічних регіонах. Їхні дослідження мають комплексний характер і затримують основні аспекти діяльності держави з підготовки майбутніх захисників Вітчизни. На території Донецької області проблема допризовної підготовки напередодні Великої Вітчизняної війни не була охоплена дослідницькою увагою.

Метою дослідження є комплексний аналіз політики радянської влади щодо допризовної підготовки молоді й роботи з призовниками та її втілення в життя органами місцевої влади, у нашому випадку органами влади Донецької області.

Виклад основного матеріалу. Ще під час громадянської війни, більшовики почали формувати власну політику щодо військового навчання населення. 22 квітня 1918 р. був прийнятий перший законодавчий акт радянського уряду в цій сфері - декрет "Про обов'язкове навчання військового мистецтва" [6, с. 66]. На думку В. І. Леніна, обов'язковим компонентом військового навчання мало бути патріотичне виховання, звісно ж, у дусі панівної ідеології.

З прийняттям Декрету ВЦВК і РНК від 28 вересня 1922 р. "Про обов'язкову військову повинність для всіх громадян РСФСР чоловічої статі" в армію стали закликатися не з 18, а з 20 років [6, с. 78]. З 1925 р. призовний вік був підвищений до 21 року, що давало значні резерви робочої сили для народного господарства.

Допризовна підготовка, військове навчання молоді допризовного віку в СРСР була запроваджена декретом ЦВК (Центральний виконавчий комітет) і РНК (Рада Народних Комісарів) СРСР від 8 серпня 1923 р. У 1925 р. був оприлюднений Закон "Про обов'язкову військову службу" [6, с. 89], згідно з яким допризовна підготовка здійснювалася на навчальних зборах загальною тривалістю 2 місяці за дворічний період. У зв'язку з початком Другої світової війни й зростанням зовнішньої загрози в 1939 р. був прийнятий закон "Про загальний військовий обов'язок" [6, с. 67]. Як обов'язкова навчальна дисципліна допризовна підготовка була запроваджена для учнів 8-10-х класів середніх шкіл й у відповідних навчальних закладах (технікумах, робітфаках, школах ФЗУ тощо), також для студентів вишів, які не перебували на дійсній військовій службі. На допризовну підготовку відводилося по дві години в шестиденку. Провідним напрямом допризовної підготовки було фізичне виховання юнаків. У програмі загальної допризовної військової підготовки, розрахованої на два роки занять, із передбачених 576 годин 480 виділялось на фізичне виховання.

Проблемою ефективного комплектування контингенту Збройних сил у 20-х - на початку 30-х рр. був низький рівень освіти допризовників, що не відповідав рівню розвитку військової техніки в країні. Наприклад, військовий призов 1902 р. народження, незважаючи на спеціальний відбір, виявився на 20 % неграмотним і на 25 % малограмотним [12]. Тим не менше, Червона Армія стала школою не тільки бойового навчання, а й прищеплення певного рівня

культури, щоправда, заради справедливості треба визнати - дещо одностороннього ідеологічного спрямування, підвищення рівня освіти, виховання бійця як свідомого громадянина. Хлопці із сільської місцевості та з так званих непривілейованих прошарків населення мали змогу під час проходження служби в армії долучитися до культурних цінностей, які були їм не доступні в цивільному житті. У військових частинах були введені до штату вчителі, створено понад 4500 "ленінських куточків", де бійці могли проводити своє дозвілля й працювати над самоосвітою. В армії розгорталась потужна клубна, гурткова та бібліотечна робота. Якщо в 1923 р. з армійських бібліотек було взято для читання 6,4 млн книг, то в 1924 р. ця цифра зросла до 10 млн [13]. Масового поширення набула газетно-журнальна інформація. Почалось видання щотижневих територіальних і національних газет, у т.ч. 23 газети армійські, окружні, флотські з накладом 60 тис. примірників щодня. Протягом двох років армійської служби в Збройних силах вдавалося знижувати кількість безграмотних червоноармійців до 12 % [13]. Культурно-виховні умови армійського життя формували когорту більш-менш грамотних людей, які після демобілізації помітно вирізнялись серед малоосвічених мешканців міста й села й мали змогу посісти керівну посаду в місцевих органах влади. Заради справедливості треба визнати, що така освіта була наскрізь політизованою та ідеологізованою.

Окрім того, із року в рік моральний стан армії помітно поліпшувався. Це виявлялося, зокрема, у різкому скороченні випадків такого тяжкого злочину, як дезертирство. У 1923 р. від загальної чисельності Збройних сил дезертири становили 7,5 %, у 1924 р. - 5 %, у 1925р. їх кількість скоротилася до 0,1 % [14].

Щодо витрат на утримання армії, то в межах країни вони зростали пропорційно до збільшення чисельності військового контингенту: у 1933 р. військовий бюджет в абсолютному своєму значенні збільшився вдвічі, проте його питома вага в загальному державному бюджеті до цього поступово знижувалася і досягла 4 %, що було нижче майже в 6 разів, ніж у 1924 р. На одного військовослужбовця на місяць за нормами 1939-1940 рр. відпускалося: на поточні господарські витрати - 3 крб 16 коп., гігієнічно-пральні витрати - 4 крб 88 коп., поштово-телеграфні - 23 коп. [14].

Протягом літа й осені 1937 р. було розглянуто понад сім варіантів розвитку Червоної Армії на чергову п'ятирічку. У кінцевому рахунку курс був узятий на перехід до єдиної кадрової армії й повної відмови від територіально-міліційних і національних формувань. Це було зумовлено економічним і технологічним прогресом країни та передчуттям майбутнього військового конфлікту, коли існуюча територіально-кадрова система комплектування армії вже не могла забезпечити надійну оборону країни. Вирішити це завдання могла лише кадрова постійна армія з високою бойовою навченістю, високою боеготовністю, забезпечена багатомільйонними резервами.

1 вересня 1939 р. в СРСР був прийнятий уже згадуваний вище закон "Про загальний військовий обов'язок" [6, с. 55], на аналізі якого хотілося б зупинитися більш детально, бо він став основою нової військової реформи. Дата прийняття закону збігається з датою початку Другої світової війни, і це неви-

падково, бо в атмосфері загальноосвітнього міжнародного напруження влада намагалась підвищити боєздатність країни. Законом знижувався призовний вік з 21 до 19 років (для тих, хто закінчив середню школу - з 18 років). Строк дійсної військової служби для рядового складу сухопутних військ встановлювався 2 роки, для молодшого керівного складу - 3 роки, для ВПС - 3 роки, для ВМФ - 5 років (для осіб із вищою освітою термін служби залишався незмінним - 1 рік). Значно скорочувалося коло осіб, які звільнялися від призову, скасовувалися відстрочки для студентів вишів, учителів та інших категорій громадян, що дозволило істотно підвищити кількісні показники призиваних до армії. В обов'язковому порядку запроваджувалась початкова військово-підготовка учнів 5-7-х класів та допризовна підготовка - у 8-10 класах загальноосвітніх шкіл, технікумах та вищих навчальних закладах.

З метою вдосконалення військового обліку допризовників уперше запроваджувалась нова система обліку за місцем проживання (військкомати) замість раніше існуючої системи реєстрації призовників на підприємствах.

Наприкінці 30-х рр. ХХ ст., коли в цілому був подоланий низький рівень освіти населення, при призові на військову службу почали висувати підвищені вимоги до освітнього рівня військовозобов'язаних, особливо тих, що направлялися до технічних військ, авіації, артилерії, військово-морського флоту. Загальний рівень освіти військовослужбовців Червоної Армії в 30-х рр. безперервно зростає і навіть перевищував освітній рівень цивільного населення. З 1937 р. до 1940 р. кількість військовослужбовців із середньою освітою збільшилась у 4 рази, відсоток малограмотних зменшився майже в 4-5 разів. За даними Генерального Штабу, серед осіннього призову 1939 р. новобранців з освітою 4-6 класів було 55%, з освітою 7-9 класів - 25%, із повною середньою освітою - до 10%, із вищою - близько 2% [14].

На 1 січня 1940 р. по Донецькій області, за відомостями обкому КП(б)У, було навчено 36,6% неграмотних допризовників, 28,5% малограмотних, на той час продовжували навчання 33,2% неграмотних та 41,2% малограмотних юнаків. На 1 лютого 1940 р. не було охоплено навчанням по місту Маріуполу 85 малограмотних та 8 неграмотних призовників, по Будьонівському району - 14 малограмотних юнаків, по Краснолиманському - 27 малограмотних призовників, по Сталінському району - 2. Відвідування шкіл лікнепу серед призовного контингенту було млявим - усього 60% [15]. Але вже до 1 березня вищезначеного року вдалося повністю охопити навчанням неграмотних та малограмотних призовників у перерахованих районах. В усіх школах для неграмотних та малограмотних проводились політзаняття [16]. На початку 1940 р. у м. Артемівськ серед призовників 1918 - 1919 рр. народження 199 були малограмотними, але всі вони були охоплені навчанням. Вищу освіту мали 3% призовників, середню - 19,8%, незакінчену середню освіту - 28%, освіту в межах 1-4 класів мали 46,2% призовників, малограмотними були 3% [17].

Олександрівський район Донецької області на початок 1940 р. мав 10,8% ненавчених призовників [18]. У Волноваському районі серед народжених

1920 р. 1,4% були неграмотними, 16,5% малограмотними, 1921 р. народження - 1% неграмотних, 9% - малограмотних [19]. У м. Слов'янську серед допризовників 1918 - 1919 рр. народження зовсім не було неграмотних [20].

Отже, бачимо намагання держави дати освіту всім без винятку юнакам призовного віку, але для того, щоб надалі формувати в них певні політично-моральні ідеали за допомогою друкованих засобів масової інформації. Така освіта була наскрізь політизованою та заідеологізованою, та все ж таки у цілому мета навчити все без винятку населення держави грамоті є корисною, які б цілі вона не ставила.

Потужною силою, що займалась допризовною військовою підготовкою молоді, було Товариство сприяння обороні, авіації та хімії. До травня 1941 р. воно налічувало у своїх лавах 13 млн осіб (від школярів до студентів, молодих робітників і колгоспників) і займалося організацією здачі норм серед допризовників на значки ГТО, ППХО, "Ворошиловський стрілець". У серпні 1940 р. ТСОАВІАХІМ почав оформляти нові навчальні центри, клуби та школи - стрільців, кавалеристів, парашутистів, зв'язківців. Наочно бачимо тут військово-практичне спрямування такої діяльності й практичну підготовку до майбутніх бойових дій, це вже не просто зайняття окремими видами спорту. ТСОАВІАХІМ підготував до червня 1941 р. близько 400 тис. військових фахівців: льотчиків запасу, парашутистів, пілотів-планеристів, авіамеханіків, автомобілістів, мотоциклістів, зв'язківців, ряд фахівців військово-морського флоту. Але охопити весь контингент таким навчанням не вдалося, тому на початку війни довелося екстрено вдатися до системи Всеобучу. Дійсно революційним був виступ керівника Центральної Ради ТСОАВІАХІМУ СРСР про те, що до компетенції ТСОАВІАХІМу не належить фізична підготовка допризовників. Місцеві комісаріати повинні були припинити вимагати від осередків ТСОАВІАХІМу готувати призовників до здачі норм на значок "Ворошиловський стрілець". Народний комісар Оборони СРСР у свою чергу директивою від 14.01.1940 р. наказав заборонити військкоматам завантажувати мережу організацій ТСО завданнями з підготовки призовників, бо такі навички останні повинні були отримати вже в лавах армії. Тільки спортивні товариства повинні готувати допризовників на здачу норм "ГТО", а ТСОАВІАХІМ повинний був спрямувати свою діяльність на військову підготовку саме цивільного населення.

Для підготовки юнаків до армії існували спеціальні гуртки військової підготовки, наприклад, у грудні 1939 р. у Донецькій області для підготовки призовного контингенту було організовано 25 подібних гуртків.

З метою планомірної підготовки та організаційного проведення призову на дійсну військову службу територія СРСР поділялася на районні (міські) призовні дільниці. До них щорічно протягом лютого - березня приписувалися громадяни, яким у рік приписки виповнювалося 17 років, щоб виявити склад призовного контингенту. Займалися припискою районні (міські) військові комісаріати (військкомати) за місцем постійного або тимчасового проживання. Під час приписки перевірявся стан здоров'я призовника, його соціальне походження та рівень освіти.

Призов громадян на дійсну військову службу

проводився щорічно повсюдно двічі на рік (у травні - червні й у листопаді - грудні) за наказом Міністра оборони СРСР. Питаннями призову займалися призовні комісії, що створювалися в районах, містах під головуванням відповідних військових комісарів. До складу комісії як повноправні члени входили представники місцевих радянських, партійних, комсомольських організацій та лікарі. Персональний склад призовної комісії затверджувався виконкомом районних (міських) Рад народних депутатів. Ухвалювала рішення щодо призовника ця комісія колегіально, урахувавши його сімейний і матеріальний стан, стан його здоров'я, іноді враховувалися побажання самого призовника, його спеціальність, рекомендації комсомольських та інших громадських організацій. Рішення приймалися більшістю голосів. Призовні комісії підлягали подвійному контролю як із боку відповідних комісій під головуванням військового комісара союзної або автономної республіки, краю, області чи автономного округу, так і з боку Рад народних депутатів та з боку прокурора.

Термін служби в армії встановлювався строком на 2-3 роки. Відстрочка від призову могла бути надана в таких випадках:

а) за станом здоров'я - надавалася призовникам, визнаним тимчасово не придатними до військової служби через хворобу;

б) за сімейним станом (ст. 34 Закону);

в) для продовження освіти (ст. 35 Закону).

"Відсів" із загальної кількості призовників по Донецькій області в 1940 р. мав такий вигляд: 11,1% через сімейні обставини, 2,5% через політично-моральні настрої, 3,8% - за станом здоров'я, зовсім не придатними до служби були лише 1,8% призовників [21]. Отже, визначальним принципом доступу до статусу "захисник Вітчизни" був не стан здоров'я юнака, а саме його політичні переконання та "ідеологічна стійкість". Звісно ж, зрозуміти подібну логіку з точки зору державоформуючих намірів можна, бо неможливо доручати оборону країни й давати до рук зброю громадянам, які не заслуговують на довіру.

Щодо санітарно-гігієнічної роботи з допризовниками, то секретаріатом Донецького обкому КП(б)У було рекомендовано наказом від 9 травня 1936 р. перед відправленням допризовників до армії провадити санітарну обробку з перевіркою особистої гігієни, також цей наказ зобов'язував керівників місцевої залізниці надати допризовникам ізольовані приміщення на вокзалах для очікування та спеціальні вагони для відправлення на фронт [22].

Із призовниками провадилась активна масово-політична робота, для ілюстрації якої наводимо типовий план такої роботи для призовного пункту м. Чистякове Донецької області, який був розрахований на 12 днів та включав такі заходи: різноманітні політичні бесіди, тематика яких була політико-героїчною: наприклад, "Про доповідь тов. Молотова на позачерговій сесії Верховної Ради СРСР про зовнішню політику Радянського Союзу", "Оборона СРСР та цілі супротивника", "Ленін-Сталін - вожді та організатори РСЧА та її перемог", "16 років без Леніна", "Про героїчні подвиги Червоної Армії під час звільнення Західної України та Західної Білорусії". Відбувались кіносеанси, концерти, лекції санлікаря [23].

Треба констатувати, що розповсюдженими були випадки появи молодшого керівного складу на заняттях із призовниками без конспектів, не підготовленими, а іноді й у нетверезому стані, заняття були сформовані на зразок лекцій, що, на думку тогочасних ідеологів Комуністичної партії, було помилковим.

На навчальних пунктах для підготовки призовників були організовані буфети та ятки з товарами [24]. Призовний пункт м. Артемівська був обладнаний гаслами, плакатами, мав власний санітарний куточок. Щодня велась культурно-просвітницька робота з призовниками: було проведено 4 лекції, заслухано 5 доповідей, випущено 7 номерів стіннівки, відбувались регулярні концерти, вистави [25]. Приписний пункт вищезгаданого міста, де відбувався облік допризовників, був оформлений гаслами, портретами вождів, тут також був організований буфет, у розпорядженні допризовників була велика кількість книг, газет, журналів. Призовники прослухали лекції відповідного ідеологічного спрямування: "16 років без Леніна ленінським шляхом під керівництвом тов. Сталіна", "Про міжнародний стан", "Закон про загальний військовий обов'язок" [26].

На призовному пункті м. Слов'янська відбулось 28 концертів за 28 днів роботи, проведено 286 бесід, прочитано 11 доповідей, лекцій на політичні, санітарні теми, організовано 3 фізкультурні виступи [27]. Приписка в лютому 1940 р. в м. Дебальцеве провадилася, за оцінками керуючого пунктом, на високому рівні. Пункт був оформлений гаслами, плакатами, портретами вождів. Працювали буфет та ятка із товаром. У приміщенні грали на баяні, бібліотека клубу "Металіст" забезпечувала пункт газетами та журналами. У розпорядженні призовників були більярд, шахи. Тут було заслухано 12 доповідей: "Про міжнародне положення", "Про перелиття крові", "Про військову присягу", "Про значення фізкультури в СРСР" тощо [28].

У м. Сталіно призов розпочався 16 квітня 1940 р. На призовному пункті працювала Ленінська кімната, яка була щедро забезпечена газетами "Правда", "Известия", "Соціалістичний Донбас", "Комуніст", регулярно читались лекції: "Військова присяга Червоної Армії", "Закон загальної військової повинності", "Закон про покарання за зраду Батьківщини", було проведено 297 бесід. На призовному пункті грав баян, звучали пісні, працювала кіноустановка, були організовані настільні ігри: шахи, шашки [29].

З призовниками проводились конференції, наприклад, у 1940 р. у Мар'їнському районі Донецької області подібних заходів було організовано шість: присвячених завданням солдата в РСЧА, про міжнародне положення, про героїчні сторінки історії Червоної Армії [30]. По Артемівському району до початку призову було проведено більше тридцяти зборів призовників, відбулася конференція допризовників, організовано 36 воєнізованих походів [31].

Висновки

1. Допризовна підготовка, або військова підготовка юнаків напередодні їх залучення до лав Збройних сил, була започаткована в СРСР із серпня 1923 р. і здійснювалась на навчальних зборах тривалістю 2 місяці у дворічний термін. Із початком

Другої світової війни допризовна підготовка стала обов'язковою навчальною дисципліною для старшокласників та учнів технікумів, робфаків, ФЗУ.

2. Призовник ретельно вивчався місцевими військкоматами з приводу соціального походження, політично-ідеологічних настроїв, стану здоров'я та рівня освіти. Визначальним фактором при цьому були саме ідеологічні настрої призовника.

3. Юнаків, що призивались до Червоної Армії, готували до цього, насамперед "правильно" інформуючи про тогочасну політичну ситуацію, міжнародне становище та героїчні сторінки бойових подвигів Червоної Армії.

4. У міжвоєнний період армія стала для багатьох громадян СРСР школою не тільки бойового мистецтва, але й засобом ліквідації неграмотності та отримання певного мінімуму знань, щоправда яскраво-ідеологічного забарвлення.

5. Портрет призовника 1940 р. виглядав так: це була людина з освітою 1-4 класи або ж зовсім неграмотна, яка перед самим призовом до лав армії навчилася писати та читати, проінформована ідеологічно "правильно" щодо існуючої ситуації в країні та світі, фізично здорова та підготовлена до служби в армії в різноманітних спортивних гуртках та на курсах військової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кульчицький С. В. Комунізм в Україні: перше десятиріччя. Роки 1919-1928 / С. В. Кульчицький. - К. : Основи, 1996. - 396 с.
2. Кульчицький С. В. Україна між двома війнами: роки 1921-1939 / С. В. Кульчицький. - К. : Альтернативи, 1999. - 335 с.
3. Сторінки воєнної історії України : зб. наук. ст. / [відп. ред. В. А. Смолій]. - К. : НАН України, Ін-т історії України, 1997. - 557 с.
4. Законодательство об обороне СССР. Систематический

сборник законов, постановлений и инструкций / [сост. М. Синельников]. - М., 1939. - 225 с.

5. Військовий енциклопедичний словник / [укладач С. Ф. Ахромєєв]. - К. : Воєніздат, 1986. - 922 с.

6. Основи радянського військового законодавства / [за заг. ред. С. С. Максимова]. - М., 1978. - 312 с.

7. Пузырев А. Ю. Военная подготовка призывников и организация призывов в РККА накануне Великой Отечественной войны / А. Ю. Пузырев, А. А. Слезин // Вестник Тамбовского государственного технического университета. - 2010. - Т. 16. - № 2. - С. 479-490.

8. Ростов Н. Д. Если завтра война / Н. Д. Ростов. - Барнаул, 2004. - 234 с.

9. Там само. - С. 66.

10. Анохин А. И. В труде и боях закаленное: очерк истории оборонного общества / А. И. Анохин. - М., 1998. - С. 17.

11. Пузырев А. Ю. Указ. праця. - С. 479.

12. Там само. - С. 480.

13. Там само. - С. 482.

14. Там само. - С. 481.

15. Донецький обласний державний архів (далі - ДАДО), Ф-326, оп. 1, д. 1793, с. 3.

16. ДАДО, Ф-326, оп. 1, д. 1712, с. 43-45.

17. ДАДО, Ф-326, оп. 1, д. 1794, с. 13.

18. Там само. - С. 14.

19. ДАДО, Ф-24, оп. 1, д. 83, с. 138.

20. Там само. - С. 141.

21. Там само. - С. 138.

22. Там само. - С. 58.

23. ДАДО, Ф-326, оп. 1, д. 1790, с. 16.

24. Там само. - С. 89.

25. ДАДО, Ф-326, оп. 1, д. 1794, с. 13.

26. Там само. - С. 77.

27. Там само. - С. 131.

28. Там само. - С. 153.

29. Там само. - С. 138.

30. ДАДО, Ф-24, оп. 1, д. 83, с. 110.

31. Там само. - С. 121.

Алиева Эльмира,

аспирантка исторического факультета Донецкого национального университета

ПРИЗЫВ 1940 ГОДА КАК ОТРАЖЕНИЕ ПОЛИТИКИ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ ПО ДОПРИЗЫВНОЙ ПОДГОТОВКЕ ЮНОШЕЙ В МЕЖВОЕННЫЙ ПЕРИОД: НА МАТЕРИАЛАХ ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ

Статья посвящена теме допризывной подготовки в СССР в межвоенный период, включая такие ее аспекты, как основные законодательные акты по привлечению молодежи в ряды Красной Армии, их реализацию в жизнь местными органами власти, анализ практики ликвидации неграмотности допризывников, идеологическая работа с призывниками. Акцент сделан именно на призыве 1940 г., как на своеобразном логическом итоге всей политики Коммунистической партии по подготовке юношей к службе в Вооруженных силах в межвоенный период.

Ключевые слова: допризывная подготовка, Рабочее-Крестьянская Красная Армия, военно-учебные пункты, Осоавиахим, значки ГТО, ПВХО, "Ворошиловский стрелок".

Alieva Elmira

Postgraduate student of the History Faculty of Donetsk National University

THE CALL-UP IN 1940, AS A REFLECTION OF SOVIET POLICY ON PRE-CONSCRIPTION TRAINING OF YOUTH IN THE INTER WAR PERIOD: ACCORDING TO THE MATERIALS OF DONETSK REGION

This article is dedicated to the topic of pre-conscription training in the Soviet Union in the interwar period, including such aspects of it as basic laws to attract young people to the Red Army, their implementation into

№ 5 (125) вересень-жовтень 2013 р.

practice by local authorities, analysis of practices in dopryzovnykiv eliminate illiteracy, ideological work of recruits. The focus was on the same prize in 1940, as a kind of logical end of all policies of the Communist Party to prepare young men for service in the armed forces during the interwar period.

Pre-conscription training or military training of boys before their involvement in the Armed Forces was established in the USSR in August 1923 and carried on training meeting for 2 months to two years. With the outbreak of World War II pre-conscription training was compulsory discipline for pupils and students of colleges, trade schools.

Call-up boy thoroughly studied local recruitment office on social origin, political - ideological attitudes, health and education. The determining factor in this case were just the ideological sentiment recruit

Young men that recruited into the Red Army prepared for this first "right" informing contemporary political situation, the international situation and the heroic feats of martial page Red Army.

During the interwar period the army was for many Soviet citizens not only school of the martial arts, but also school of the illiteracy and certain minimal knowledge, true ideological bright colors.

The typical portrait of the call-up boy: it was a man with an education in grades 1-4 forms, or completely illiterate, which then conscription to the army learned to write and read, ideologically informed "rightly" about the current situation in the country and the world, physically healthy and prepared for military service in a variety of sports clubs and courses of military training.

Keywords: *preconscription training, the Workers' and Peasants' Red Army, military training items, Society of the assistance to the Defense, Aviation and Chemical Construction, USSR. Icons: "Ready for Labor and Defense", "Air and chemical defense", "Voroshilov shooter".*

REFERENCES

1. Kulchytskyi S. V. (1996), *Communism in Ukraine: the first decade. Years 1919-1928, Fundamentals*, Kyiv, 396 p. (ukr).
2. Kulchytskyi S. V. (1999), *Ukraine between the two wars: the years 1921-1939, Alternatives*, Kyiv, 335 p. (ukr).
3. Smolii V. A. (ed.) (1997), *Pages of Military History of Ukraine: Proc. Science. Century*, Academy of Sciences of Ukraine, Institute of History of Ukraine, Kyiv, 557 p. (ukr).
4. Sinelnikov M. (comp.) (1939), *Legislation on the defense of the USSR. The systematic collection of laws, regulations and instructions*, Moscow, 225 p. (rus).
5. Akhromieiev S. F. (compiled) (1986), *Military Encyclopedical dictionary*, Voenizdat, Kyiv, 922 p. (ukr).
6. Maksimov S. (ed.) (1978), *Basics of Soviet military law*, Moscow, 312 p. (ukr).
7. Puzyrev A. Yu., Slezin A. A. (2010), *Bulletin of Tambov State Technical University*, V. 16, № 2, pp. 479-490 (rus).
8. Rostov N. D. (2004), *If tomorrow the war*, Barnaul, 234 p. (rus).
9. Ibid, p. 66.
10. Anokhin A. I. (1998), *In the work, and the battles tempered: A Short History of the defense community*, Moscow, p. 17 (rus).
11. Puzyrev A. Yu., Slezin A. A. (2010), *Bulletin of Tambov State Technical University*, V. 16, № 2, pp. 479 (rus).
12. Ibid, p. 480.
13. Ibid, p. 482.
14. Ibid, p. 481.
15. State Archive of Donetsk region, fond 326 P, opys 1, sprava 1793, p. 3 (ukr).
16. State Archive of Donetsk region, fond 326 P, opys 1, sprava 1712, p. 43-45 (ukr).
17. State Archive of Donetsk region, fond 326 P, opys 1, sprava 1794, p. 13 (ukr).
18. Ibid, p. 14.
19. State Archive of Donetsk region, fond 24 P, opys 1, sprava 83, p. 138 (ukr).
20. Ibid, p. 141.
21. Ibid, p. 138.
22. Ibid, p. 58.
23. State Archive of Donetsk region, fond 326 P, opys 1, sprava 1790, p. 16 (ukr).
24. Ibid, p. 89.
25. State Archive of Donetsk region, fond 326 P, opys 1, sprava 1794, p. 13 (ukr).
26. Ibid, p. 77.
27. Ibid, p. 131.
28. Ibid, p. 153.
29. Ibid, p. 138.
30. State Archive of Donetsk region, fond 24 P, opys 1, sprava 83, p. 110 (ukr).
31. Ibid, p. 121.

© Алієва Ельміра

Надійшла до редакції 12.09.2013